

NORDISKE

3 - JUNI 2022

FORENINGEN
NORDEN

Meget mere NORDEN

A portrait of Laura Gutman, a woman with short, wavy brown hair, wearing a black blazer and red lipstick. She is looking directly at the camera with a slight smile. The background is dark and out of focus.

**Laura Gutman
afdækker
skelsættende
nordisk-fransk
kunstakse**

**Rusland angriber
nabo. I Norden
samler vi vores.**

Ny epoke i Nordens historie

Meget tyder på, at vi er på vej ind i en ny epoke i Nordens historie. Med Finlands og Sveriges ansøgninger om medlemskab af Nato har den forsvars- og sikkerhedspolitisk dimension af samarbejdet i Norden pludselig fået nye perspektiver og muligheder. Og afskaffelsen af det danske forbehold over for at deltage i den forsvarspolitisk dimension i EU er tilsvarende et skridt, der sidestiller de nordiske lande i den sammenhæng.

Vi har i Foreningen Norden gennem mange år talt for et stærkere nordisk forsvars- og sikkerhedspolitisk samarbejde. Det har hele tiden givet god mening. Som en region, der omkranser Østersøen og har helt tæt nærhed til Arktis, er vi i det geopolitiske kompleks et yderst interessant område, der både har russernes og kinesernes bevågenhed.

Derfor har vi også en fælles interesse i at forsvare vores territoriale integritet samt vores frihed og demokrati. Det har vi uanset svensk og finsk medlemskab af Nato. Men med hele Skandinavien forenet i forsvarsalliancen Nato opstår der nye muligheder for at styrke det allerede eksisterende samarbejde.

Foto: Maria Hedegaard Tuxen

Den nye verdensorden, der er ved at udvikle sig, taler i det hele taget for, at vi i større grad end før må søge samarbejde med vores nabolande. Både om at søge fælles løsninger på de store samfundsudfordringer, der møder os, og om at søge fælles indflydelse ude i verden. Vi har i fællesskab både en økonomisk styrke, fælles interesser, et værdifællesskab og en tradition for tæt politisk samarbejde, der betyder, at vi kan gøre os gældende som en stærk region.

I Foreningen Norden bifalder vi fuldt ud, at de nordiske regeringer og Nordisk Råd tager mange fælles initiativer og samarbejder tæt på en lang række områder. Men tiden er også inde til, at vores regeringer og parlamenter med afsæt i det nye perspektiv for det nordiske forsvars- og sikkerhedspolitisk samarbejde søger sammen om et endnu mere omfattende, intenst og forpligtende nordisk samarbejde.

Lars Barfoed, formand

NORDISKE

Foreningen NORDEN

Vandkunsten 12,
1467 København K.
Telefon: 35 42 63 25,
mail: landskontoret@foreningen-Norden.dk,
www.foreningen-norden.dk

Landsformand: Lars Barfoed

Generalsekretær: Christian Lagoni

Protektor:

Hendes Majestæt
Dronning Margrethe II

NORDISKE – foreningens magasin

Redaktion: Esben Ørberg,
ansvarshavende redaktør,
Telefon: 27 25 80 40,
redaktion@foreningen-norden.dk.

Grafisk tilrettelæggelse:

Pia Alø Visser, Stibo Complete.

NORDISKE udkommer i januar, april, juni og oktober.

Næste nummer omdeles d. 18. til 21. oktober.

ISSN: 0901-4950.

Tryk: Rosendahls a/s.

Forsidefoto: Motiv/Laura Gutman/iclea.net.

Fotograf: Merja Yeung

Medlemskab: Du bliver medlem for 305,- om året, 400,- for en husstand, 205,- for pensionist og 250,- for pensionistpar.

Skriv til os. Se vores adresse til venstre her på siden. Eller meld dig direkte ind:

www.foreningen-norden.dk/medlemsformer-og-kontingenter/

Krigen i Ukraine kan styrke det nordiske energisamarbejde

Det nordiske energisamarbejde er ofte fremhævet som et af de mest værdifulde regionale samarbejder i verden. Med krigen i Ukraine frygter mange en ny energikrise med svag forsyningssikkerhed, som kan kræve stærkere samarbejde, fortæller den danske direktør for Nordisk Energiforskning.

Energisamarbejdet i Norden har længe været ensbetydende med praktisk nordisk samarbejde, som virkelig batter noget og nyder bred tilslutning. Som en af foregangsmændene, den tidligere formand for Shell og Nokia, finske Jorma Ollila sagde, da han afleverede en stor energianalyse til Nordisk Ministerråd: Har vi råd til ikke at samarbejde?

Elsamarbejdet begyndte med et søkabel mellem Danmark og Sverige i 1915 og allerede i 1972, da Nordisk Ministerråd blev etableret, var energisamarbejdet i Norden en prioritet. Senere kom oliekriserne, hvor de største olieproducerende lande mangedoblede priserne og skabte reel smalhals – især i Europa.

I dag, nøjagtig 50 år senere, møder vi via et videolink danske Klaus Skytte, som er direktør for Nordisk Energiforskning i Oslo. Kimen til Nordisk Energiforskning blev lagt som resultat af netop oliekrisen.

Aldrig mere krise!

- De nordiske energiministre sagde samstemmende efter oliekriserne, at vi må gøre, hvad vi kan for at undgå den næste krise. Derfor oprettedes et nordisk energiforskningsprogram med en række fagkollegier af forskere og embedsmænd, som

Lige nu går en stor del af Klaus Skytte og hans 14 medarbejders tid med at forberede møde mellem de nordiske energiministre til august.
Foto: NER.

skulle styrke kompetenceopbygningen i Norden. Og i slutningen 80'erne blev Nordisk Energiforskning oprettet som institution, fordi det blev mere og mere indlysende, at der var fordele ved et regionalt samarbejde i Norden, siger Skytte og angiver to helt afgørende grunde til at energisamarbejdet eksisterer i bedste velgående.

- For det første ligner vi hinanden i Norden. Vi stoler på hinanden og besidder alle de velkendte nordiske værdier, hvilket letter et samarbejde gevaldigt.

- For det andet er vi forskellige rent energimæssigt. Danmark er rig på vind som energikilde, mens Norge og Sverige har masser af muligheder for vandkraft. Vi supplerer hinanden.

- Derfor kan vi leve op til det, som er et underliggende krav til alt, hvad vi foretager os; at samarbejdet skal have merværdi. At samarbejdet skal udvise større udbytte end hvis de enkelte landes udbytter blev lagt sammen. Altså, det skal kunne betale sig.

Når vandet tørrer ud

Klaus Skytte har talrige eksempler på værdien af forskelligheden og dennes synergieffekt.

- Når Norge er i tørkeperiode uden normalt udbytte af vandkraften, kan Danmark sende vindenergi til Norge. Vand kan ganske vist lagres længe i store bassiner, men mængden af nedbør svinger op til 40 pct. fra år til år. Mens vindkraft derimod har brug for korttids-lagerkapacitet, idet mængden af vind ganske vist er den samme fra år til år, men vinden svinger voldsomt fra time til time. På den måde vinder vi alle på det nordiske samarbejde.

- Med dannelsen af Nordisk Energiforskning blev institutionen udstyret med to ben – og i de senere år et tredje. Mere og bedre forskningssamarbejde samt energipolitisk betjening af regeringerne var de to oprindelige ben. Derefter fulgte for få år siden nordisk-EU-samarbejde med engagement i Horizon Europe, som er finansieret af næsten 100 mia. EU-kroner til at stimulere forskning, og et for-

Vandkraft spiller en stor rolle i Norge og Sverige, når der ikke er tørke. Her er et af OTRA KRAFTs anlæg i Setesdalen i det sydlige Norge. Foto: Mammut Media, norden.org.

maliseret forskningssamarbejde mellem nordiske og baltiske universiteter.

Man kunne tro, at det nordiske energisamarbejde er ligetil i den forstand, at nytteværdien er så indlysende, at alle er fortalere. Men så enkelt er det ikke længere, lyder det fra Klaus Skytte.

Bæredygtighed eller sikkerhed

- Vi har været meget fokuserede på, at energien skal være grøn – og billig naturligvis. Derfor har vi længe nedprioriteret de fossile brændstoffer. Men nu er vi med krigen i Ukraine på vej ind i en ny energikrise, hvor forsyningssikkerhed igen bliver vigtig.

- Her er det, at energiens såkaldte trilemma træder ind på scenen. Der er nemlig tre hensyn at tage samtidig: Forsyningssikkerhed, konkurrencedygtighed og socialt bæredygtige hensyn. Sidstnævnte indebærer, at energien skal være opnåelig for alle, og at omkostningerne ved den grønne omstilling fordeles på en fair måde. Med stigende energipri-

ser og knaphed som følge af den nuværende situation i Europa er dette en udfordring.

- Vi ser også, at det grønne og sociale kan kollidere, når vindmøller skal placeres. For selv i nogle af de mest øde egne, har der boet mennesker i årtusinder, hvis levevis naturligvis skal respekteres. Og vindmøllerne må jo heller ikke ødelægge biodiversiteten, siger Skytte om bæredygtigheden i dette tredobbelte dilemma.

I dette forår går en del af arbejdet for de 15 ansatte i Nordisk Energiforskning med at forberede et nordisk energiministtermøde i Oslo til efteråret. Skytte forklarer, at der bag de nordiske statsministres store vision om Norden som verdens mest integrerede og bæredygtige region i 2030 gemmer sig 12 konkrete delmål, herunder også på energiområdet.

CO₂ og transport

- Et af målene siger, at vi skal være klimaneutrale. Her arbejder vi med at beregne, hvad der skal og kan klares i Norden, og hvad vi kan udenfor Norden for at opfylde EUs mål og globale mål.

- Transportområdet er en stor energisluger i sig selv. Vi arbejder især med den maritime og luftbårne transport. Hvor det går ganske stærkt med forskning til grøn energi på det maritime område, er det straks sværere inden for luftfarten. Lige nu arbejdes med små eldrevne fly, men blandt andet batterikapaciteten sætter indtil videre sine grænser.

Skytte oplyser i øvrigt, at netop på grøn skibsfartsenergi er der stærkt samarbejde mellem Danmark, Norge, Sverige, Island og Finland – også på europæisk niveau.

- Det handler bestemt ikke kun om at gøre de nordiske politikere i stand til at træffe beslutninger på et oplyst og neutralt grundlag. Lige så meget af vores arbejde går med at præsentere forskning og analyser. Det kan være på COP 26 i Glasgow eller Folkemødet på Bornholm. Det er helt afgørende, at vi kan præsentere den nyeste forskning, der hvor også industriens beslutningstagere befinder sig, siger Skytte.

Han introducerer dermed endnu et nordisk samarbejdsorgan, Nordic Innovation, hvis mål er at motivere til dannelse af forskellige industrisamarbejder, typisk i klynger af beslægtede. Nordic Innovation vender vi tilbage til i Nordiske i 2023.

eø

Hvis du vil vide mere om Nordisk Energiforskning:
www.nordicenergy.org

Kvinder vil høres i mandsdomineret sektor

Energisektoren har traditionelt været en mandsdomineret sektor. Samtidig er omstilling til bæredygtig energi et af de mest kritiske spørgsmål i vores tid og berører alle borgere. Derfor skal kvinders rolle i energisektoren styrkes, lyder det fra nordisk netværk for ligestilling i energisektoren. Netværkets sekretær elsker at tænke nordisk.

Sofie Elamson opfordrer andre, ikke mindst kvinder, til at overveje en karriere inden for det nordiske samarbejde: - Det er fantastisk at høre de nordiske sprog på kontoret. At tænke nordisk betyder, at du udvider dine synspunkter og får adgang til flere perspektiver. Det er utroligt givende og sjovt.

Sofia Elamson mener, at bredere repræsentation i energisektoren medvirker til et stærkere demokrati og til bæredygtig udvikling. Hun er sekretær for Nordic Energy Equality Network (NEEN). NEEN er et netværk finansieret af Nordisk Energiforskning, som arbejder for at styrke kvinders rolle i energisektoren og har til formål at fremme en inkluderende energiomstilling, hvor alle stemmer kan blive hørt.

- Energispørgsmål berører alle, og energisektoren bør derfor arbejde på at blive mere rummelig. Mangfoldig repræsentation er noget, som NEEN stræber efter at bidrage til - udover at understøtte og understrege kvinders position i energisektoren, siger Sofia Elamson, som til daglig er seniorrådgiver i Nordisk Energiforskning.

Etableringen af NEEN for tre år siden er et resultat af flere nordiske workshops om temaet 'ligestilling og energi', som påviste et behov for et netværk til at samle kvinder i den nordiske energisektor til videre samarbejde.

- NEEN stræber efter at gøre energisektoren mere synlig for kvinder og fremhæve rollemodeller for at tiltrække flere kvinder. NEEN vil bygge bro mellem uddannelse, forskning, offentlige myndigheder og industri og fremme en inkluderende tilgang.

Bæredygtig energiomstilling er alt for vigtig til kun at blive besluttet af en snæver del af samfundet inden for økonomi- og teknologiområdet. Mangfoldighed bringer kreativitet, og kreativitet er en tiltrængt komponent i energisektoren, siger Sofia Elamson.

eø

Nu får vi en nordisk forsvarsunion

Da Bertel Haarder var barn, sagde hans mor, at med Nato-medlemskab kunne de sove roligt om natten. Nu ønsker også Finland og Sverige at komme med. Den nye europæiske og nordiske situation kan omsættes til et tættere og mere effektivt nordisk samarbejde, skriver Bertel Haarder, som fryder sig over en forventet nordisk renæssance.

Tegning: Morten Voigt

Af Bertel Haarder

Man må knibe sig i armen: Ufatteligt, at hele Norden nu kommer med i Nato. En gammel drøm er opfyldt. Og nu er hele Norden også kommet med i det europæiske forsvarssamarbejde i EU.

Finnerne og svenskerne kan sove roligere om natten. Som barn hørte jeg min mor sige: 'Da vi kom ind i Nato, kunne vi sove roligt om natten!'. Hun var egentlig radikal som sine forældre, men da de radikale sagde nej til Nato, var det slut!

Østersøen er blevet Nato-hav. Nordflanken er styrket. Danmark er ikke længere en udsat randstat. Bornholm og Gotland kan føle sig mere sikre på ikke at blive russiske brohoveder.

Alt, hvad mange håbede på i 1949, da planerne om en nordisk forsvarsunion

kuldsejlede, er nu blevet en realitet: Nu får vi en nordisk forsvarsunion. Og vel at mærke ikke et alternativ til Nato og EU, som venstrefløjen drømte om i årtier, men et samarbejde inden for Natos og EUs rammer.

Tænk, hvis vi havde haft en forsvarsunion under 2. verdenskrig. Ville Stalin og Hitler så have haft mod på at angribe Finland og Danmark med de omkostninger, det ville medføre?

Tænk, hvis vi havde haft det i 1864. Så havde Preussen næppe angrebet. En dansk og en norsk historiker har for nylig afdækket, at Preussens kansler Bismarck var tilhænger af en nordisk union til afbalancering af Rusland, og at han var villig til at dele Slesvig, så krigen blev overflødig. (Det var Christian den 9., der

var imod, fordi han ville beholde Slesvig og Holsten som hertugdømmer. Og den svenske konge ville ikke tage imod det tilbud om den danske trone, som han fik af en gruppe af danske toppolitikere, der var klar til at begå statskup for det fremme den nordiske sag!)

Drømmen kan nu opfyldes. Nu er det tid, at statsministrene nedsætter en tænketank, der giver bud på, hvordan den nye europæiske og nordiske situation kan omsættes til et langt tættere og mere effektivt nordisk samarbejde. Alt taler for en nordisk renæssance.

Det er på tide, vi opgiver den nedarvede nordiske småstatsmentalitet, udfylder tomrummet efter Brexit og bidrager til ledelsen i Europa. Vores samlede nationalprodukt er på størrelse med Ruslands. Vi har verdens største handelsflåde. Vi dækker Østersøen, Nordatlanten og Arktis, som får stærkt stigende betydning for både handel, miljø, råstoffer og sikkerhed.

Hvis vi fortsat vil være et lavspændingsområde, skal vi samarbejde om forsvar og sikkerhed og ikke efterlade militære tomrum, som kan friste en Putin.

Frem med visionerne. Nu kan vi betrykke de nordiske landes og folks fremtid som aldrig før.

Nordiske har bedt Bertel Haarder, MF (V) skrive denne kommentar til den nye forsvarspolitiske situation i Europa. Haarder er formand for Nordisk Råds udenrigsudvalg og delegationen til Nordisk Råd samt medlem af Rådets Præsidium og Grænsehindringsgruppe.

Nordisk invasion i Paris

Hvis du går på kunstudstilling i Paris, vil du med stor sandsynlighed opleve forbindelsen mellem nordisk og fransk kunst. Bag flere store aktuelle udstillinger står Laura Gutman, som forsker i betydningen af denne forbindelse. Mød en fransk verdensdame – bosat i Finland.

Et ægteskab kan bringe meget godt med sig – også udover familie og kærlighed. Sådan var det også med maleren Paul Gauguin og danske Mette Gad, fordi hun indlemmede ham i den nordiske kreds af kunstnere i Paris, som via Gauguin kom i kontakt med tidens mest moderne udvikling.

Laura Gutman tøver ikke med at udråbe Paul Gauguins påvirkning af sine nordiske venner som skelsættende for udviklingen af nordisk kunst og for forbindelsen mellem fransk og nordisk kunst.

Laura Gutman er den fremmeste kunsthistoriker inden for nordisk-fransk kunst og kunsthistorie. Alene i år har hun som ledende kurator stået bag flere af de helt store aktuelle nordiske udstillinger i Paris.

Laura Gutman er selv et levende eksempel på den nordisk-franske forbindelse. Hun boede de første 30 år af sit liv i Frankrig og har de seneste 20 år boet i Finland, idet hun blev finsk gift. Efter mange års forskning i nordisk-fransk kunst har hun identificeret flere fysiske tilholdssteder, som fik afgørende betydning for kunstnernes udvikling.

Kunstnerne flokkedes om Gauguin

- Vi ser en hel flok unge nordiske kunstnere, som gennem kontakt med Gauguin får adgang til mo-

dernismen, og for flere hundrede nordiske kunstnere betød franske forbindelser alt. Her taler vi ikke om topnavne, men om et lag af malere, som viste sig at rumme værdifulde evner til at udtrykke sig. Derfor tillægger jeg ægteskabet mellem Paul Gauguin og Mette Gad så stor betydning.

- Men der dannedes flere grupper i 1880'ernes Paris og i de følgende årtier, hvor nordiske malere var dominerende. På caféen Madame Charlotte's Crémérie færdedes blandt andre Edvard Munch og stedet var i det hele taget en international gennemgangsløj.

- Selvom malerne var i flertal, talte disse kunstneriske 'reder' også journalister, forfattere og musikere – og mange kvinder! Kvinderne var jo endnu forment adgang til de statsstøttede kunstakademier i hele Europa og selv på de private kunsthøjskoler blev kvinder ikke undervist sammen med mænd. Derfor var det så vigtigt, også for mændene, at tilegne sig lærdom i de uformelle og progressive kunstmiljøer præget af nordisk tankegang.

Nye sider af de kendte

- I min ungdom havde jeg valget mellem at studere lidt kendte aspekter af kendte kunstnere, eller kunstnere ukendte i Frankrig, som fortjente at blive

- Jeg har flere nordiske projekter i støbeskeen. Et af dem er et kort over Paris, som skal vise, hvor de nordiske kunstnere boede – og hvornår. Det vil være spændende på den måde at undersøge, hvordan de var forbundne og lod sig inspirere af hinanden, siger Laura Gutman. Foto: Merja Yeung.

Svenske Ida Matton (1863-1940) arbejder på sin enorme Kong Gustav Vasa skulptur.

bedre kendt – og jeg valgte det sidste, med vægt på bemærkelsesværdige nordiske kunstnere.

- Jeg studerede også kunstnernes selvbyggede hjem, ikke alene som boliger, men som samlede kunstværker i så forskellige steder som Catalonien, Ungarn, Tjekkiet og Finland. Jeg indså, at deres hus, snarere end et stykke arkitektur eller et sted at bo, var et kunstværk.

- Under disse studier, også da jeg senere flyttede til Helsinki, opdagede jeg, at kunsthistorikerne havde fokuseret på deres egne landsmænd og -kvinder. Danskere studerede danskere. Tilgangen var meget national, ja ofte nationalistisk. Det må vi gøre op med i dag. Kunstnerne var jo europæiske. De rejste fra land til land – ofte med årelange ophold. De var inspirerede på kryds og tværs. Derfor er det for snævert at forbinde dem med egne lande. Ja, faktisk kan den nordiske identifikation være en hindring for at erkende, hvor europæiske de faktisk var, og hvor værdsatte de var uden for deres egne lande.

Men det er ubestridt, at nordisk kunst bidrog til den kunstneriske udvikling, der fandt sted i Paris,

som på den tid var den store europæiske smeltedigel af kunstneriske nybrud – og derfor er det også så relevant i dag at vise stor nordisk kunst i netop Paris, siger Gutman, som da også oplever stor interesse for de nordiske kunstnere.

Hun har i dag etableret sin egen kunstformidlings-virksomhed i Helsinki, Iclea, som dels tilbyder foredrag, undervisning og guidede ture og dels tilrettelægger udstillinger.

Gennem årene har hun ikke blot påvist malernes kosmopolitiske tilgang og internationale befrugtning. Hun er også blevet mere bevidst om inspirationens retning.

- Vi troede længe, at alt kom fra Frankrig, at dette arnested fostrede de store talenter, som via deres omgivelser og relationer lod inspirationen flyde ud i det øvrige Europa. Men det gælder faktisk inden for de fleste kunstneriske retninger, at de nordiske kunstnere bidrog med deres kunst til udviklingen af den parisiske kunstscene. Maleren Albert Edelfelt er for eksempel altid blevet betragtet som den mest franske blandt de finske malere. For at blive anerkendt i Frankrig blev de nordiske kunstnere på en måde 'nationaliseret' af franskmændene.

Den oversete påvirkning

Laura Gutman peger på en upåagtet udvikling i Norden, som har været medvirkende til at give gode vækstbetingelser for kunsten i Norden.

- Jeg vil hævde, at religionen i Norden udgør ryggraden i nordisk kultur. Folk i Norden er ganske vist ikke særligt religiøse, men bevidstheden og personligheden er stærkt præget af den protestantiske religion. Denne etik har, efter min mening, lagt grunden til en række af de vigtigste nordiske værdier, såsom ansvarlighed over for verden og samfundssind i det hele taget. Men også værdier som selv-ansvar, tillid og accept af mundtlige tilsagn.

- Disse værdier præger ikke blot de nordiske befolkninger, men har også gjort det muligt for nordiske kunstnere at gøre sig gældende på den internationale scene. Der er en positiv modtagelse af alt nordisk i Frankrig, blandt andet på grund af denne etiske holdning. Det er netop, hvad jeg nyder godt af i dag, når jeg tilrettelægger udstillinger i Paris med nordiske tendenser og kunstnere. Albert Edelfelt og Akseli Gallen-Kallela rummer stærke nordiske udtryk, som appellerer til et stort publikum uden for Norden.

Edelfelt og Gallen-Kallela er centrum for to af Laura Gutmans aktuelle udstillinger i Paris, som omtales i artiklen herunder.

eø

Nordisk invasion i Paris

Er det en invasion fra nord? Ja, men af en noget mere skånsom art, end vi ser i Ukraine lige nu. I flere år har forskellige museer i Paris sat fokus på nordiske kunstneres arbejde, især i den store udstilling 'Den danske malerkunsts guldalder' i Petit Palais og 'Vilhelm Hammershøi: Dansk malermester' på Musée Jacquemart-André samt danske Niels Hansen Jacobsen på Musée Bourdelle.

Nu har begge museer atter kigget nordpå, denne gang til Finland – endnu et land, der kæmpede for at frigøre sig fra russisk herredømme og formelt erklærede sin uafhængighed i 1917 – med udstillinger af to af landets førende kunstneres værker: 'Albert Edelfelt: Lumières de Finlande' ved Petit Palais og 'Gallen-Kallela: Mythes et Nature' ved Jacquemart-André. Sidstnævnte kurateret af Laura Gutman.

Begge malere studerede i Paris og udstillede deres arbejde på den årlige kunstudstilling Salon de Paris. Edelfelt (1854-1905), den ældste af de to, bosatte sig permanent i Paris og tilbød Akseli Gallen-Kallela (1865-1931) råd og bistand under hans ophold i den franske hovedstad. Begge mænd forblev stærkt knyttet til deres hjemland og havde landsteder, de ofte vendte tilbage til for at nyde de finske landskaber.

Gallen-Kallela, en stor mentor

Laura Gutman har også kurateret en aktuel udstilling på Gallen-Kallela-museet i Espoo i Finland med titlen 'Akseli Gallen-Kallela som mentor.' Og det er netop hendes pointe, at de store malere fostrerede eller motiverede yngre kolleger i endnu større grad end hidtil antaget.

- En række kunstnere har hævdet at have været Gallen-Kallela-studerende – noget som ikke var blevet studeret før. Min forskning har understreget, at han tog den uddannelse, han havde modtaget i Paris, med hjem til Finland og opfordrede sine studerende til at tage på studieophold i Paris. Selv en svensk og en amerikansk maler, begge kvinder, kom til Finland for at studere portrætmaleri hos ham, siger Gutman.

Laura Gutman har også kurateret udstillingen '1882, En nordisk sommer', som finder sted på Château de Maisons i den parisiske velhaverforstad Maisons-Laffitte.

Fantastisk at være billedhugger!

Endelig har Laura Gutman været involveret i en stor udstilling på Sveriges Nationalmuseum med titlen 'Fantastisk at være billedhugger! Kunstner. Hurra!'.

Udstillingen er baseret på et flerårigt samarbejdsprojekt mellem forskellige nordiske museer og uafhængige nord-europæiske forskere samt masser af private bidrag med glemte historier om kvindelige billedhuggere.

Billedhuggerfaget, som var tungt og beskidt, var traditionelt en mandlig beskæftigelse. Nøgne skulpturelle kroppe blev ikke anset som egnede motiver for kvinder. På trods af dette uddannede relativt mange kvinder sig til billedhuggere i Sverige og Danmark i slutningen af det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede.

Efter deres studier rejste de til kontinentet, især til Paris. Der kom de i kontakt med det moderne liv og nye kunstneriske idealer. Der var kunstsoler, kunstsaler og verdensudstillinger.

De kvindelige billedhuggere var dygtige til at finde nye veje og samarbejder, ikke mindst inden for kunst og kunsthåndværk, der appellerede til en bredere kundedrejs. Flere af de kvindelige billedhuggere havde stor succes på udstillinger og blev i Paris det meste af deres liv. Andre levede et nærmest nomadeliv i Europa på en for tiden selvstændig og utraditionel måde, i frie relationer.

Deres kunstneriske produktion var bred og stor og omfattede alle genrer. Men de blev også mødt med kritik, og deres tilstedeværelse på museer og i offentlige rum var begrænset. Dette har ført til, at mange af dem er blevet glemt i det meste af det 20. århundrede.

Udstillingerne

'Fantastisk at være billedhugger! Kunstner. Hurra!', Sveriges Nationalmuseum, Stockholm: Til 11. september.

Albert Edelfelt: 'Finlands lys/Lumières de Finlande', Petit Palais, Paris. Til 10. juli.

Gallen-Kallela: 'Myter og natur/Mythes et Nature', Jacquemart-André, Paris, Til 25. juli.

'1882, En nordisk sommer', Château de Maisons uden for Paris. Til 27. juni.

'Akseli Gallen-Kallela som mentor', Gallen-Kallela-museet, Espoo i Finland. Til 4. september.

1 Akseli Gallen-Kallela, 'Keitelesøen', 1905. The National Gallery, London.

2 Akseli Gallen-Kallela, 'Ad Astra', 1907. Villa Gyllenberg. Foto: Matias Uusikylä.

2

3

4

3

Akseli Gallen-Kallela, 'Skiløbere, Akseli og Jorma Gallen-Kallela', 1909. akg-images.

4

Akseli Gallen-Kallela, 'Blå skygger på isen, Ruovesi', 1916. Carl Gustaf Ehrnrooth Collection.

5 Albert Edelfelt, 'Fragt af et barns kiste', 1879. Det finske nationalgalleri. Foto: Hannu Pakarinen.

6 Albert Edelfelt, 'På vej til dåben', 1880. Privat samling. Foto: Stockholms Auktionsverk. Dette er en kopi af 'Fragt af et barns kiste' (se ovenfor), versioneret af Edelfelt til et mere glædeligt tema, efter anmodning fra en amerikansk samler. Kisten er forsvundet, erstattet af en nyfødt svøbt i sin mors arme.

7 Albert Edelfelt, 'Portræt af Ellan Edelfelt, kunstnerens hustru', 1886. Ateneum Kunstmuseum, Finlands Nationalgalleri. Foto: Jenni Nurminen.

8

8

Albert Edelfelt, 'Børn ved vandet', 1884. Ateneum Kunstmuseum, Finlands Nationalgalleri. Foto: Hannu Aaltonen.

9

Albert Edelfelt, 'Virginia', 1883. Joensuu Kunstmuseum, Arla Cederberg-samlingen, Finland.

9

Langt højere bjerge

Pirrende udstilling i Stockholm viser nordiske turistplakater gennem det 20. århundrede.

Af Joakim Jakobsen

Himmelbjerget knejser blåt og massivt over Julsø. Et midtjysk Himalaya. I forgrunden glider to unge, blonde kvinder i en blodappelsinrød kano gennem det bløde vand, den ene i soltop, den anden i bikini. Bag dem flyder hjuldamperen Hjejlen, og den ene kvindes parasol skærmer mod et østerlandsk lysvæld.

Over denne paradisiske evighed står teksten *Himmelbjergbyen*, nederst *Silkeborg*. Og så bomben: Plakaten er fra 1942, skabt af Henrik Hansen midt under Besættelsen.

Ikke et penselstrøg antyder, at noget ikke var, som det skulle være. Intet at melde fra Flødeskumsfronten. Her var virkelig et folk, et puslingeland, som forstod at lukke alting ude og hygge sig i smug.

Come to Norden

Henrik Hansens flotte og sigende plakat hænger nu på Nordiska Museet i Stockholm. Her indgår den sammen med 127 andre plakater i den yderst pirrende udstilling *Come to Norden*, der viser, hvordan vi i Norden - fra 1900 til 1960'erne - har gjort os til for hinanden og for verden.

Turistplakater er naturligvis drømmebilleder,

uforblømt utopi. Men disse omstigninger til Paradis skaber tilsammen også en kollektiv fortælling om det moderne Finlands, Norges, Islands, Sveriges og Danmarks tilblivelse og forhåbninger. Her dyrkes billedet af progressive nationalstater i nordisk samhörighed.

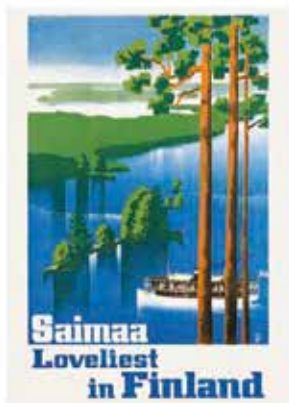
Udstillingens ældste plakater er fra epoken frem til 1. verdenskrig. Her er vi allerede et par trin inde i turistplakaternes evolution. De begyndte som rene tidstabeller for jernbanelinjer og dampskibsselskaber. Så blev tegninger af stolte dampere placeret øverst oppe, siden fulgte panoramaer fra destinationen, og gradvist fortrængtes den praktiske information fuldstændig. Tilbage stod drømmebilleder til ophængning på rejsebureauer, banegårde og rederikontorer.

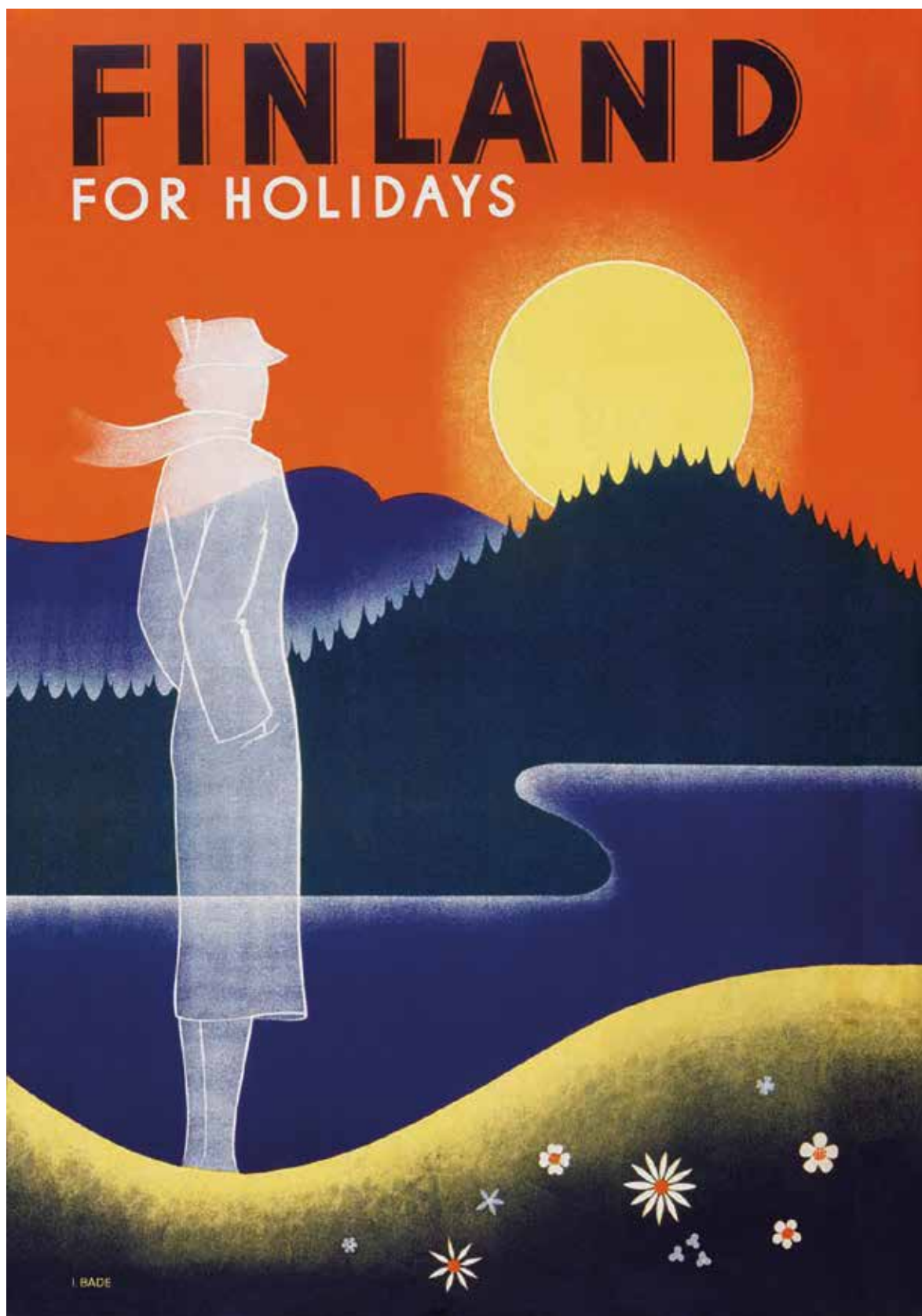
Da turismen tog til

I mellemkrigstiden ændrede kundegrundlaget sig. Gennem 1930'erne steg antallet af europæere med betalt ferie fra 19 mio. til over 80 mio.

Dette var også perioden, da de nordiske velfærdsstater satte sig igennem med social ingeniørkunst - en omstændighed, som snart flød ind på plakaterne som et salgsargument i sig selv.

En fællesnordisk turistorganisation var skabt i 1922, og denne kunne midt i 1930'ernes chauvinisme og krigstrusler med hændervidende omsorg erklære, at det nordiske rejseliv kunne 'befordre den mellemfolkelige forståelse og fredssagen i verden'.

Udstillingens plakater giver tilsammen et indtryk af, hvordan vi i Norden fra 1900 til 1960erne gjorde os til for os selv og for verden. Nordiska Museet, Stockholm: Come to Norden. Til 6. november.

Velfærdsstatens tilrettelæggelse af borgernes liv gjaldt også fritiden. Således forklarede en finsk brancheavis i 1933, hvorfor Finland var så oplagt for nordiske turister: 'Her kan man finde den afveksling, som er lige så velgørende som nødvendig for det i hverdagens trummerum og i tidens hårdhed prøvede nutidsmenneske, der alt for længe har været fanget i hjemmets depressionssykose'.

Nabolande – næsten som hjemme

Og nabolandene havde store fordele - næsten som hjemme. En svensk brochure fra samme tid lokkede: 'De fælles træk skaber en forståelse, som lettere åbner den besøgendes øjne og hjerte end i et vildt fremmed land'.

Der udsendtes dog også invitationer til den store verden, fællesnordiske og fra hvert land. Med interessante variationer - Norge tilkæmpede sig åbenbart et monopol på vikingegejl.

Den storstående natur har naturligtvis vedholdende været en slagvare i markedsføringen. Talrige plakater slår på norske fjorde og fjelde, finske søer og skærgårde, svenske skove og klippekyster. Danmark er sandstrande og København.

Og hvor de øvrige lande kunne byde på masser af sne og dragende fjeldsider, er en plakat fra 1939 af legenden Aage Rasmussen det eneste danske vintermotiv: en snedækket skovbund med bøgestammer. Teksten lyder: 'Til Fods - Statsbanernes Fodtursbrochure udleveres her'.

Efter 2. verdenskrig blev den manglende dramatik i det danske landskab en pointe i sig selv. Selvsamme Aage Rasmussen skabte i 1946 en af sine mest berømte plakater. En væg af modent korn skrånende ned mod en græssende ko og en hvidkalket kirke. Bare med teksten *Denmark* i versaler. Fred, ro og masser af mad midt i et krigstræt Europa, der stadig var på rationeringskort.

Oprindelige folk som trækplaster

En yderst interessant sammenstilling på Nordiska Museet er fire plakater, hvor oprindelige befolkninger anvendes som trækplaster.

Den ældste er finsk og skabt af Yrjö Kari i 1937. Det er en plakat for den nordfinske by Rovaniemi og har en værdig kvinde i samedragt i forgrunden. Håndarbejdet i dragten synes at gå symbiose med funkisidealene i Rovaniemis moderne, sammenklemt silhuet i baggrunden. En fremstilling, som formentlig fint holder til en woke-test i dag.

Det gælder bestemt ikke den norske pendant fra 1961. Knut Yran har her tegnet en samedreng som

en storgrinende trold med midnatssol bag sig. I udstillingsteksten kalder seniorforsker Jukka Nyysönen Yrans plakat et typisk eksempel på 'nordisk koloniale billedsprog', i og med at 'oprindelige folk afbildes i uhæmmede følelsesudtryk'.

Helt anderledes er holdningen på en svensk plakat fra 1966, en af udstillingens heftigste og mest radikale, men med ukendt ophavsperson. Den er rettet til et fransk rygsækpublikum og tilbyder rejser til Lappland med de svenske postbusser. På helt orange baggrund ser en yderst maskulin same selvsikkert på beskueren, mens han har et fast greb om en ren. Tegnet i samme stil som tidens store serieskabere, italienske Hugo Pratt og schweiziske Coséy.

Endegyldig assimilation

Der er intet hæmningsløst eller maskulint over det danske indslag i denne pakke, også fra 1960'erne og ligeledes rettet til Frankrig: *Groenland - Le Danemark Arctique*. Ib Antoni skildrer her en dreng i grønlandsk dragt med kajak og eksportrejer i perlearbejdet. Antoni har gjort drengen til en Bjørn Wiinblad-figur eller en Tivoli-dekoration, helt igennem harmløs og nuttet. Men meget venligt og inkluderende - den endegyldige assimilation.

Sådan vil vi åbenbart helst skildre os selv her i Danmark. Og bortset fra Aage Rasmussens helt mennesketomme mesterværker viser de danske plakater gennemgående danskere.

Selv på Viggo Vagnbys berømte Wonderful Copenhagen-plakat med andefamilien fra begyndelsen af 1960'erne er de reelle hovedpersoner de leende københavnere, som afventer ændernes passage.

Eller på Henry Thelanders arbejde fra 1949, som viser en ung, blond kvinde på cykel med kjolen flagrende om hofterne. Hun kunne være en af de unge kvinder fra Julsø, bare syv år senere. Og hun kunne være et helarisk sexsymbol, men bum: en rolling på to-tre år er placeret på barnesædet. Den cyklende kvinde er stadig fri og frejdig, men lidt mere takkelig, lidt mindre udfordrende.

Teksten lyder: *Denmark - country of smiles and peace*. Meget afslørende og noget beskæmmende. Nordmænd, finner og svenskere har deres storstående natur, ja. Men i Danmark var vi åbenbart nået frem til, at vores største attraktion i grunden er os selv.

Artiklen bringes med tilladelse fra Joakim Jakobsen, som er journalist på Weekendavisen, hvori artiklen har været bragt i maj.

VR TravelTM

OPTIMIZE YOUR TRAVEL BUDGET

Danmark
Grønland

Rejser til Grønland

Ro til smukke oplevelser

Vores rejseeksperter planlægger din tur uanset formål

- Ferie, forretningsrejse eller en kombination
- Konference med gæster fra hele verden
- Besøgs- og grupperejser

Få bedre oplevelser, når vi reserverer hele din rejse

Med 50 års kendskab til transportmulighederne reserverer vi hele din rejse med fly, bådtransport og hotelovernatning.

Kontakt kundeservice og begynd at glæde dig allerede nu

+45 7642 9999 . +299 322899 . vr-travel.com

FULL
SERVICE

SELF
SERVICE

Kosmopolit med stærk hjemstavn

Christian Lagoni er på mange måder et verdensmenneske, som færdes hjemmevant overalt i Norden. Samtidig er han usædvanlig stærkt forankret i sin hjemstavn ved Randers. Mød Foreningen Nordens nye generalsekretær.

Han er født samme år, som hans forgænger begyndte i jobbet. For 37 år siden. Nu er forgængereren, Peter Jon Larsen i fuld gang med at nyde sin frihed som pensionist og Christian Lagoni er begyndt en helt ny pendlertilværelse, som bringer ham til København tre-fire dage om ugen.

Meget mere København vil også være svært at udholde. Ikke fordi der er noget i vejen med København, men fordi Stevnstrup trækker i Lagoni. Her er han født og han er om nogen vokset sammen med byen, der bare i hans tid næsten har fordoblet sit indbyggertal fra 1400 til 2400.

Lokalt sammenhold er hans rygrad

- Jo, vi bliver flere og flere, som holder af Stevnstrup. Vi har alt her. En utrolig smuk beliggenhed ved Nørreå og Gudenå, en velfungerende skole, blot syv kilometer fra Randers og et foreningsliv, som byder på alt det bedste i et fællesskab, der har hjælpsomhed som den helt centrale værdi. Her bidrager vi til fællesskabet, hvad enten

det er idrætsforeningen eller borgerforeningen. Vi værner bevidst om foreningslivet, siger Lagoni, som næste år kan fejre kobberbryllup med Sophie, med hvem han har to sønner på 9 og 12 år.

Det lyder næsten for godt til at være sandt. Hvorfor så beskæftige sig med noget, som konstant bringer dig på farten?

- Jeg har altid været driftig. Aldrig stået stille. Altid bare gået i gang, når mulighederne bød sig. Men jeg holder af min base og oplever ingen modsætning mellem det nære og den tilværelse, som kræver udsyn og rejselyst.

Hvor ville du være, hvis det ikke lige var i Foreningen Norden?

- Muligvis i en faglig position som følge af mit militære engagement som værnepligtig og senere sergent. Jeg var tæt på en karriere i de værnepligtiges organisation, men sagde nej til opstilling. Måske var det alligevel begyndelsen til et større

samfundsengagement, som resulterede i en læreruddannelse og pædagogisk koordinator i Viborg Kommune. Samtidig blev jeg lokalpolitisk vakt i Stevnstrup og Randers, hvor min mor stadig sidder i byrådet.

Foreningen Norden bankede på

- Allerede i min tid i Viborg fik jeg lejlighed til at lære Norden at kende. Kommunen ville have udsyn og nye kontakter. Jeg tog opgaven og kiggede ikke langt væk, men til de nordiske lande. En dag bankede Peter Jon Larsen på døren og fik mig hevet ind i Nordjobb, som formidler nordiske sommerjob til unge fra hele Norden.

Dermed var Christian Lagonis professionelle løbebane lagt. I Nordjobb og i Foreningen Norden, som huser Nordjobb-administrationen, fandt han de værdier, som han allerede var rundet af lokalt. Med tilknytningen til Foreningen Norden oplevede han den perfekte forbindelse mellem det helt lokale og det nordiske.

- Det nære foreningsarbejde, der ligger bag en større demokratisk organisation er fascinerende. Jeg kender det jo i mindre målestok i mine lokale foreninger og er nu pludselig med til at lede en forening, som er solidt plantet med et rodnet af værdier, som tiltaler mig. Det at skulle fortælle Foreningen Nordens mission på en moderne måde rykker virkelig i mig!

Nogen siger, at vi er en lidt støvet forening. Hvad siger du?

- Jeg kan ikke se støvet! Er værdier som ligestilling, ytringsfrihed og demokrati støvede? Er det støvet at nyfortolke vores gamle mantra om at kendskab giver venskab? Er det støvet at hylde nordisk samarbejde med åbenlys nytteværdi? Er det støvet at spise og synge sammen på Nordens Dag?

Støvet i den forstand, at medlemmerne er i deres bedste alder, for nu at sige det pænt?

- Jo, vi skal i de kommende år gennem et gene-

- Jeg siger næsten altid ja, når nyt byder sig. Og det skubber mig tit i en ny og spændende retning, siger Christian Lagoni, som her ses på repræsentantskabsmødet sammen med formand Lars Barfoed. Foto: Jacob Carlsen.

rationsskifte i en gammel forening. Vi skal tilbyde andet og mere end hidtil. En del af denne modernisering skal ske ved at trække os i mere digital retning, som vil give os nye mødesteder, hvor vi kan diskutere historie, politik og kultur i et nordisk perspektiv. Nye virtuelle mødesteder tilsat musik, litteratur, teater og frem for alt debat.

Gider medlemmerne sidde ved en skærm?

Tror du, at disse mødesteder kan opnå tilslutning og engagement på niveau med de mange hundrede fysiske møder, som finder sted i lokalafdelingerne hvert år?

- Nu handler det ikke om den ene eller anden måde at mødes på. Det er ikke noget enten eller. De nye platforme er et supplement, som jeg tror både vil glæde nuværende medlemmer og tiltrække nye og yngre. De kommende år vil vi derfor udvikle forskellige platforme med afsæt i den spændende

visionsrapport, som vores fremtidsgruppe afleverede til repræsentantskabet i maj.

- Det handler om at få afprøvet mødeformer, som nok er virtuelle, men samtidig giver nærvær og oplevelse af fællesskab. Debat, dialog og ny viden kan sagtens finde nyt rum, hvis vi forstår at drage nytte af de erfaringer, som mange andre foreninger har gjort sig gennem de seneste fire-fem år. Dertil kommer naturligvis, at vi anskaffer os den allermest moderne teknologi til afvikling af de nye begivenheder, siger Lagoni, som også anerkender konturerne af et tættere samarbejde med FNU, Foreningerne Nordens Ungdom.

eø

Glimt fra Landstings-salen på Christiansborg, hvor tæt ved 100 tillidsfolk fra lokalafdelinger over hele landet var samlet den 7. maj. Foto: Jacob Carlsen.

Drømmen om nordisk fællesskab indenfor Nato og EU

Annette Lind, MF (S) erklærede sig som åbenlys nordist, da hun åbnede Foreningen Nordens repræsentantskabsmøde på Christiansborg i maj. Og troen på, at nordisk samarbejde nytter, gik da også som en rød tråd gennem hendes i øvrigt globalt orienterede tale.

Annette Lind er præget af både det store udland og Norden som socialdemokratisk udenrigsordfører og leder af Socialdemokraterne i Nordisk Råd. Samspillet mellem Norden og den øvrige verden prægede da også en stor del af hendes tale til de næsten 100 repræsentanter for Foreningen Nordens lokalafdelinger, som udgjorde repræsentantskabsmødet.

I løbet af talen omtalte Annette Lind mange af de emner, som hun og Nordisk Råd arbejder med for tiden. Vi bringer her en redigeret og betydelig forkortet udgave af hendes tale.

Det nordiske samarbejde er både politisk, økonomisk, og kulturelt forankret. Samarbejde skal fokusere på områder, hvor en fællesnordisk indsats skaber en merværdi for de nordiske lande og deres borgere.

Norden er en vigtig medspiller i europæisk og globalt samarbejde. Fælles værdier landene imellem er med til at styrke Nordens position som en af verdens mest innovative og konkurrencedygtige regioner.

Vi har brug for et formelt ministersamarbejde om transport i Nordisk Ministerråd. Infrastruktur fylder mere og mere i Europa og Femernforbindelsen giver os unikke muligheder i Norden, siger Annette Lind, som foruden at være udenrigsordfører også er medlem af Folketingets Udenrigsudvalg. Foto: Steen Brogaard.

Uafhængigt af lande og partipolitiske skillelinjer er vi præget af en dyb respekt for demokrati, retsstat, ligeværd og menneskerettigheder.

*

I Norden arbejder vi sammen med Baltikum. De baltiske og nordiske lande har meget tilfælles og er blevet en grundpille i Nordisk Råds internationale samarbejde.

Østersøsamarbejdet samler parlamentarikere og embedsmænd fra alle lande rundt om Østersøen.

Tidligere arrangerede Nordisk Råd et årligt Hviderusland-seminar med oppositionspolitikere for at bidrage til en øget demokratisering og fortsat dialog mellem parterne. Det er samarbejde er nu stoppet.

Nordisk Råd ønsker et konstruktivt og stabilt forhold mellem Rusland og Norden. Men efter Ruslands aggressive invasion af Ukraine er dette samarbejde naturligvis stoppet.

*

Den ene krise har efterfulgt den anden. Det havde ingen kunnet forestille sig. Sverige og Finland har netop ansøgt om medlemskab af Nato. Det ser vi selvfølgelig på med positive øjne, og vi ønsker at blive de første som godkender deres medlemskab i Folketingssalen.

Vi har drømmen om et nordisk fællesskab indenfor Nato og indenfor EU. Sverige og Finland bidrager med at søge ind i Nato. Vi ser med positive øjne på et tættere forsvarssamarbejde i Norden gennem Nato.

Norden skal blive verdens mest bæredygtige og integrerede region i verden. Det er Nordisk Ministerråds vision, som vi støtter i Nordisk Råd.

*

Med visionen om et grønnere Norden, har Nordisk Ministerråd valgt at flytte penge fra kulturen over til grønnere projekter. Den prioritering er vi ikke fuldstændig enige med de nordiske samarbejdsmistre om. Derfor har der været ret hårde forhandlinger om budgettet de seneste år. Vi mener, at kulturområdet er særlig hårdt ramt efter pandemien og derfor bør tilgodeses mere i en periode, efter at landene er blevet åbnet op igen. Ved forhandlingerne sidste år er det lykkedes at få nogle af de overskydende midler tilbage til kulturområdet.

Men vi skal huske, at kulturen stadigvæk er det

område, der modtager flest penge i det nordiske samarbejde. Og sådan skal det naturligvis være, fordi det er det mest borgernære.

*

Norden i Skolen er et rigtig godt eksempel på et borgernært projekt. Jeg støtter hundrede procent op om Foreningerne Nordens gode projekt Norden i Skolen. Den socialdemokratiske gruppe i Nordisk Råd anbefaler at udvide projektet. Projektet når nemlig ud, hvor vi ikke kommer med de fleste andre initiativer. Jeg er jo selv skolelærer og ved, hvor vigtigt det er med sprogforståelse og kulturforståelse i skolen. Det er en hjørnesten i det nordiske samarbejde.

*

Covid-19 har ikke kun bragt negativitet med sig. Landene fik en ny forståelse for vigtigheden af at tale og arbejde tættere sammen.

Vi ved alle, at det nordiske samarbejde har været under pres under pandemien. De nordiske grænser har været lukkede for første gang i nyere tid. Den fri bevægelighed var pludselig udfordret. Man skulle vise pas for at komme over de nordiske grænser.

Det gav store besværligheder for især grænsependlerne.

Nordisk Ministerråd er netop nu ved at udarbejde en plan for bedre samarbejde ved en kommende krise, også i forhold til grænselukninger.

Da Danmark og hele verden lukkede ned i marts 2020, handlede de fleste lande nationalt. Men som tiden er gået, har man indset, at man er nødt til at handle sammen. Aftalen om fri korridor gennem Skåne for pendlere er et eksempel.

*

Jeg er glad for at være indbudt i dag. Foreningen Norden gør et vigtigt arbejde, gør en kæmpe forskel. Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd har og skal fortsat have en tæt relation til Foreningen Norden.

Repræsentantskabsmødet, maj 2022.

Foto: Jacob Carlsen.

Hvor blev Norden af i udenrigspolitikken?

Foreningen Norden undrer sig over, at regeringen slet ikke nævner det nordiske samarbejde i den nye udenrigspolitiske strategi. De relevante ministre har derfor modtaget følgende udtalelse fra foreningens repræsentantskabsmøde:

Historiker Rasmus Glenthøj berettede om hidtil ukendte kampe for et forenet Skandinavien efter 1864. Nogle af Europas største ledere som Otto von Bismarck, Napoleon III og dronning Victoria formulerede sådanne ønsker om ét samlet Skandinavien uden nationalstater. Glenthøj, der har publiceret sine opdagelser og analyser i bogen 'Union eller undergang' sammen med nordmanden Morten Nordhagen Ottosen, er her i samtale med Foreningen Nordens landsstyrelsesmedlem Line Barfod. Foto: Jacob Carlsen.

Bjørn Markmann er formand for Foreningen Nordens Ungdom i Danmark og deltog også i repræsentantskabsmødet. Her er han (tv) gestikulerende sammen med formand Lars Barfoed og generalsekretær Christian Lagoni. Foto: Jacob Carlsen.

Både Europa og Norden oplever dramatiske forandringer, der klart og tydeligt peger i retning af, at vi i Danmark skal styrke vores samarbejde med andre lande og stå tættere sammen med ligesindede lande. Det gælder ikke mindst den ulykkelige krig i Ukraine. Der er tale om udfordringer, der går helt på tværs af landegrænserne. Derfor kræver de også et samarbejde på tværs af grænserne, hvis vi skal håndtere dem.

Vi er i Foreningen Norden på det rene med, at pilen først og fremmest peger på EU og på Nato. Når det er sagt, så er vi i Norden hinanden nærmest. Vi har en fælles historie og kultur. Vi har mange fælles

grundholdninger, når det f.eks. gælder demokrati, menneskerettigheder, ligestilling, klima, miljø og natur. Vi har en stærk tradition for at samarbejde. Og vi har både Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd, hvor vi mere formelt har forankret det politiske samarbejde.

Derfor er der gode grunde til at styrke det nordiske samarbejde, ikke mindst om klimaløsninger, energiforsyning, forsvar og sikkerhed, økonomi, erhvervspolitik, forskning, sundhed, transport og medier.

Hvis man lægger vores økonomier sammen, er vi den 12. største økonomi i verden. Vores samfund er

Forretningsudvalgsmedlem Merete Riber, Holstebro, gør god reklame for Nordisk Litteraturuge i uge 46, som administreres af Foreningerne Norden og finansieres af Nordisk Ministerråd. Foto: Jacob Carlsen.

velfungerende demokratier med gode velfærdssystemer. Alt det rummer potentiale både til at styrke investeringer og vækst i vores lande og finde løsninger på de udfordringer, vi står over for.

Men det rummer også potentiale til i fællesskab at øve indflydelse på udviklingen både i vores europæiske nærområde og globalt.

Sammen står vi langt stærkere, end når vi agerer hver for sig. Og langt hen ad vejen deler vi i de nordiske lande vores syn på den internationale politik. Derfor bør vi i langt højere grad søge sammen om et forpligtende internationalt samarbejde politisk, økonomisk og diplomatisk.

På den baggrund kan det undre, at regeringen i sin nye udenrigspolitiske strategi ikke med ét ord nævner det nordiske samarbejde og de nordiske lande. Man nævner en lang række lande og regioner, hvor Danmark prioriterer samarbejdet højt, men Norden er ikke nævnt med et eneste ord. Det må være en fejl eller en forglemmelse.

Britiske Nato-soldater under øvelse i det nordligste Norge. Foto: Donni Osmond.

Hvad der sker i Arktis, bliver ikke i Arktis

I fjerde sæson af tv-serien 'Borgen' spiller den danske arktiske ambassadør en hovedrolle. Også EU har en ambassadør for Arktis, den særlige udsending Michael Mann, som vi møder på hans kontor i Bruxelles.

Det siges, EU ikke har noget at gøre i Arktis, fordi Arktis ikke er omtalt i EU-traktaten. Ikke desto mindre sidder vi nu overfor en vaskeægte EU-ambassadør for netop Arktis, britiske Michael Mann, som tidligere har været EU-ambassadør på Island.

- Det er da rigtigt, at EU ikke har noget særskilt budget for Arktis, som vi for eksempel har i Antarktis, hvor vi har brugt 300 mio. euro på forskning siden 2007. Et beløb, der vil stige betydeligt i de kommende år til glæde for forskere og udviklere over hele verden, som får stillet al research til fri rådighed.

- Men Arktis er jo en del af Norden, hvor vi har anvendt en mia. euro i samme periode og hvor isen

smelter med en langt større hastighed, end vi antog for få år siden, siger Mann, hvis formelle titel er 'EU Special Envoy for Arctic Matters'.

Som ringe i vandet

Michael Mann plejer at argumentere for EU's motiver til at involvere sig i Arktis med sætningen: Det der sker i Arktis, bliver ikke i Arktis.

- Det skal forstås på den måde, at konsekvenserne af klimaforandringerne i Arktis kommer til at ramme alle dele af kloden. Alene infrastrukturen ændrer sig radikalt, når havene mod nord bliver så isfrie, at der fremkommer en nordisk sejlroute til Kina – dog med isbryderbistand.

- Det er indlysende, at den geopolitiske interesse for Arktis øges markant i de kommende år. Her er det EUs dagsorden, ja, det er jo en global dagsorden, at vi skal reducere brugen af olie og gas og som følge heraf heller ikke længere udforske mulige kilder til fossile brændstoffer i Arktis.

- Derimod ser vi gode muligheder for udforskning af grønne energikilder, især i Grønland. Her har vi bemærket, at Nordisk Ministerråd undersøger om vores behov for mineraler kan hentes ved skånsom minedrift i Grønland. EU har et klart behov for at blive mindre afhængig af kinesiske mineraler og vi ser gerne udvinding i Grønland, som jo er rig på guld, platin, kobber, zink, nikkel, molybdæn og jern samt ædelsten som diamant og rubin.

Data til fri rådighed

Mann udviser betydelig ydmyghed i forhold til EUs 'ekspansion' i Grønland.

- Vi har et finmasket satellitsystem, som kan spore næsten hvad som helst og som bruges til at beskytte områder og begrænse fiskeri. Men alle vores data er til rådighed for enhver. Vi spiller ikke ind i den globale dagsorden med snæver national interesse. Vi anerkender de oprindelige folks interesser. Hvis samerne siger nej til vindmøller i det nordlige Finland, skal dette nej naturligvis respekteres.

- EU har som de facto observatør i Arktisk Råd ageret meget blødt, men Ruslands invasion i Ukraine er en international katastrofe, også for samarbejdet i Arktis. I forvejen oplevede vi jo, at Rusland nok gik ind for udvikling, men uden større interesse for bæredygtighed.

- Alligevel har vi haft samarbejdsprojekter og rensset enorme mængder af spildevand i Rusland og reduceret luften for sodpartikler. Op til Ruslands annektering af Krim i 2014 var vi tæt på at løfte en række russiske ubåde fra bunden af Barentshavet. Men alt dette gik i stå med Krim og fuldstændigt med Ukraine.

Det pikante er, at Rusland har formandskab for Arktisk Råd til midten af 2023. Men i begyndelsen af marts trak Canada, Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige og USA sig fra alt arbejde i Arktisk Råd i protest mod Ruslands invasion af Ukraine.

Den europæiske udviklingsbank, EBRD, har indefrosset store midler, som skulle have været anvendt i den arktiske del af Rusland.

Fint nordisk samarbejde

Til gengæld priser Michael Mann EUs samarbejde med de nordiske lande.

- Vi har i mange år haft et meget tæt samarbejde med de fem nordiske lande, hvoraf de tre jo er EU-lande. Men også USA og Canada er selvsagt vigtige spillere, når det handler om klimaforandringer, jobs og sikkerhed.

- Her har Danmark en særlig rolle på grund af sit Nato-medlemskab, men generelt ser vi sikkerhed som sikkerhed i bred forstand. Det handler allermest om miljø- og klimasikkerhed. Men også på sundhedsområdet er samarbejdet med Norden vigtigt, for eksempel i forhold til fremtidige pandemier. Vi ved jo, at rensdyr kan bære nedfrosne bakterier på sig i årevis.

Under Nordiskes besøg i Bruxelles hører vi ofte ordet connectivity anvendt. Michael Mann forklarer anvendelsen af dette forholdsvis nye begreb.

- Det handler om evnen til at lade sig forbinde. Oprindelig er det computersprog om evnen til at forbinde systemer, programmer og applikationer, men vi bruger det nu bredere om både politisk samarbejde og samarbejde mellem mennesker i det hele taget. Her har de nordiske lande jo været et forbillede i mange år, hvilket vi blandt andet har oplevet i Arktisk Råd.

- EU har i øvrigt indgået flere fiskeri- og handelsaftaler med Grønland og har brugt omkring 50 mio. euro pr. år til blandt andet at tilbyde grønlandere højere uddannelsesmuligheder. EU har sågar, på linje med USA, et særligt kontor i Nuuk, hvor der er tre ansatte, siger Michael Mann, som har fungeret som ambassadør siden april 2020. eø

Manns interesse for Arktis blev vakt, da han for 10 år siden som kommunikationschef ledsagede Catherine Ashton, chefen for EUs udenrigs- og sikkerhedspolitik, under en større rundrejse til Rovaniemi i Finland, Kiruna i Sverige og norske Svalbard.

Nordisk Talefest skaber stærk sprogforståelse

I løbet af tre år skal tusindvis af gymnasieelever lære om nordisk samhørighed ved at lære at holde tale. Talerne skal hylde på Nordisk Talefest, der afholdes på skift i de tre skandinaviske lande. Projektet er gennemsyret af nordisk perspektiv. A. P. Møller Fonden sponsorerer.

Organisationen Danske Taler, der bl.a. driver talesamlingen dansketaler.dk, har sammen med deres samarbejdspartnere modtaget knap 13 mio. kr. til projektet 'Norden og verden – retorisk medborgerskab før, nu og i fremtiden'. Projektet ønsker at styrke nordisk samhørighed, det sproglige og kulturelle fællesskab og den nordiske demokratiforståelse ved at udvikle undervisningsmateriale til gymnasierne, afvikle nordiske talefester og udvikle landenes nationale talesamlinger.

- Det skal være sjovt at skrive og holde en tale. Hvis det opleves som en sur pligt, har vi mistet grebet og de unge falder fra, siger Sofie Kristiansen.

Nordisk samarbejde som rød tråd

Arbejdet med undervisningsmateriale til de medvirkende gymnasier er allerede i fuld gang, fortæller sekretariatsleder i Danske Taler, Sofie Kristiansen.

- Det nordiske samarbejde løber som en rød tråd gennem hele projektet, og derfor vil undervisningsmateriale tage udgangspunkt i prominente taler med nordisk perspektiv. Det kunne for eksempel være historiske taler fra kvindebevægelsen i de tre lande. Hvad havde bevægelserne tilfælles? Hvad adskilte dem? Hvordan opfattes ligestilling på tværs af de skandinaviske lande i dag?

De unges taler skal selvfølgelig også indgå i materialet, efterhånden som talefesterne bliver afholdt.

- Idéen med at tage udgangspunkt i taler til undervisning i nordisk sprogforståelse er, at de, der lytter til en tale på et andet nordisk sprog og måske endda kan følge med i talemanuskriptet, ofte vil have en bedre chance for at forstå, hvad der bliver sagt, end hvis de kun skal læse en tekst.

- Det må aldrig blive en sur pligt at få nordisk sprog ind i undervisningen. Vi vil gøre det sjovt og fedt ved at fokusere på de unges egne perspektiver. I Norge har de i mange år haft stor succes med talekonkurrencen 'Ta' Ordet', der er forlæggert for talefesterne. Her holdt Elise Wanvik fra Kongshaug Musikgymnasium f.eks. en tale om kropspositivisme i 2019 under overskriften 'Min fitte er flot'. Sådan en tale er forhåbentlig både nemmere og mere engagerende at beskæftige sig med end f.eks. en klassisk norsk novelle.

Undervisningsmaterialet kommer til at ligge frit tilgængeligt på den fællesnordiske portal talefest.nu. Her kan gymnasierne også finde information om deltagelse i talefesterne.

Talefesterne er ikke bare taler

Idéen med talefesterne er at hylde unges mærkesager, perspektiver og samfundsmæssige engagement på en endagsfestival med taler, musik

og fællessang. Samtidig skal der skabes et bedre grundlag for, gennem taler, at forstå hinanden på tværs af sprog, da hastigheden og artikulationen i en tale adskiller sig markant fra det, man typisk oplever i en samtalsituation.

Sofie Kristiansen fortæller, at der i de kommende tre år vil blive afholdt Nordisk Talefest i skiftevis Danmark, Norge og Sverige.

- Målet er, at 100 danske, 100 svenske og 100 norske klasser er med allerede næste år, og at vi på den måde får gymnasierne til at undervise i taler, og at vi får flest mulige til at lytte til og forstå forskellige nordiske sprog.

De medvirkende gymnasieklasser får mulighed for at deltage som publikum, ligesom organisationerne bag Nordisk Talefest håber at kunne invitere unge fra græsrods- og ungdomsorganisationer fra alle de nordiske lande, så spirende aktivister kan møde hinanden i en hyldest til den gode tale.

Allerede d. 30. september afholdes pilotprojektet Talefest 2022 på historiske Skamlingsbanken ved Kolding. 200 gymnasieelever er allerede blevet undervist i at holde tale om det, de brænder for.

Nationale talesamlinger – og en nordisk

Projektets sidste pind er de nationale talesamlinger.

- I Danmark har vi allerede Nordens største taledatabase, hvor undervisere og elever kan finde gratis eksempler og kildemateriale. Det er vores

ambition, at de nordiske talesamlinger skal gøre mere søgbare og righoldige, blandt andet skal hvert land indsamle og digitalisere historiske taler. Talerne skal dække emner, som har præget den politiske og samfundsmæssige udvikling i Norden. demokratisering, velfærd, klima og ligestilling. Her kommer nordisk samhørighed til at være et centralt tema.

- Det kunne jo være spændende at undersøge de tre landes forhold til EU og Nato gennem taler. Det er jo mere aktuelt end nogensinde set i lyset af krigen i Ukraine. Hvilke argumenter ligger bag beslutningerne om medlemskab eller ej?

Det er disse historiske taler, der blandt andet skal bruges i undervisningsmaterialet.

- Vi tror, at et større kendskab til landenes holdninger til forskellige emner vil øge forståelsen af, at vi ligner hinanden. Men også en accept af, at vi har forskellig tilgang til samme spørgsmål.

Sofie Kristiansen mener, at vi ofte er lidt for dygtige til at fremhæve forskelle mellem landene.

- Kommer vi uden for Norden, bliver vi set som en samlet region. Man tror, at vi er fælles om det meste og deler os ikke op. Tag blot feminismen, som har stort set samme vilkår og udtryk i de tre lande – og Finland og Island i øvrigt også. Det er kun os selv, der kan se forskellene. Det vil vores databaser formentlig også kunne dokumentere, efterhånden som de fyldes op, siger Sofie Kristiansen.

Ung kvinde taler til demonstration i Stockholm. Foto: Iris Dager, norden.org.

eø

Nordisk kulturuge på Rødding Højskole

Mød nordiske forfattere, kunstnere, musikere og smag det nordiske køkken
I samarbejde med Foreningen Norden

1. – 7. oktober 2022

Det nordiske er blevet kaldt en klippe i en urolig verden på grund af vores folkestyre, velfærdssamfund og ligestilling. Med kunst, kultur og samfundsforskning sætter kurset fokus på den store interesse, der er for det nordiske ude i verden. Men kunsten fortæller, at det nordiske også er en sindsstemning og en erfaring. Årtidernes skiften og naturen giver os i Norden følelsen af et fælles tilhørsforhold. Alt det som nordisk kunst og litteratur har rod i. Det sætter vi fokus på, når Rødding Højskole for syvende gang i samarbejde med Foreningen Norden inviterer til Nordisk kulturuge.

Velkommen til nordisk kulturuge på Rødding Højskole - leverandør af folkeoplysning siden 1844
Anja og Mads Rykind-Eriksen, forstandere

Kursusværter

- **Aage Augustinus**, cand.mag., tidl. højskoleforstander og aktiv i Foreningen Norden.
- **Anette Jensen**, cand.theol., sognepræst og tidl. leder af Foreningen Nordens kontor i Flensborg.

Program

Lørdag den 1. oktober

Kl. 15.00: Ankomst, indkvartering og kaffe.
Kl. 16.30: Velkomst v/ forstander Mads Rykind-Eriksen.
Kl. 17.15: Introduktion til ugen v/ Aage Augustinus og Anette Jensen.
Kl. 19.30: Højskolesang og fortælling v/ Anette Jensen og Aage Augustinus.

Søndag den 2. oktober

Kl. 9.00: Morgensang.
Kl. 9.40: "Fra enevælde til folkestyre. Grundtvig og folkeoplysningen i Norden" v/ Aage Augustinus.
Kl. 14.00: "Stemmer fra Grønland – hvordan fortæller vi historien?" v/ Kirsten Thisted, lektor ph.d., Institut for Tværkulturelle Studier, Københavns Universitet.
Kl. 19.30: Filmaften i Rødding Bio. "Kupé nr. 6", filmatisering af den finske forfatter Rosa Liksoms roman af samme navn.

Mandag den 3. oktober

Kl. 9.00: Morgensang.
Kl. 9.40: Nordisk fortælle-formiddag. Doris Ottesen fortæller Sigrid Undsets roman Olav Audunssøn.
Kl. 14.00: "Den yderste kant". Den færøske krimiserie om Hannis Martinsson v/ Jogvan Isaksen, forfatter og litteraturhistoriker fra Færøerne.
Kl. 19.30: "Det nordiske samarbejde i et geopolitisk perspektiv" v/ Lars Barfoed, landsformand i Foreningen Norden Danmark, tidl. minister.

Tirsdag den 4. oktober

Kl. 9.00: Morgensang.
Kl. 9.40: "En vildfugl". En fortælling om Emilie Demant-Hatt (1873-1958) – billedkunstner, forfatter og ungdomskæreste med Carl Nielsen v/ Anette Jensen.
Kl. 14.00: "Det grænsedragende menneske og den grænseløse nåde". Om Karl Ove Knausgårds roman "Min kamp" v/ David Bugge, universitetslektor og forfatter.
Kl. 19.30: "På rejse langs Norges kyst". Nordisk dokumentarfilm v/ Anette Jensen og Aage Augustinus.

Onsdag den 5. oktober

Kl. 9-18: Heltagsstur til Slesvig med Danevirke Museum, Hedeby og A.P. Møller Skolen
Kl. 20.00: Koncertaften med den grønlandske duo INUANIMA.

Torsdag den 6. oktober

Kl. 9.00: Morgensang.
Kl. 9.40: "Norden til Ejderen: Skandinavisme, højforræderi og krig" v/ Rasmus Glenthøj, lektor, ph.d.
Kl. 14.00: "Med hjemstavn i Dalarna". Om den svenske maler Anders Zorn v/ Grethe Bay, lektor i kunsthistorie, nordisk sprog og litteratur.
Kl. 16.30: "Sang under kirketag". Aftenklange i Rødding Frimenighedskirke v/ frimenighedspræst Mette Geil.
Kl. 19.00: Festsiddag med sang og ostebord.

Fredag den 7. oktober

Kl. 9.00: "Gå da frit enhver til sit". Morgensang og afrunding v/ Mads Rykind-Eriksen. Derefter afrejse.

Praktisk

Kurset koster 5.450 kr. på dobbeltværelse uden bad (tillæg 1.200 kr. for enkeltværelse) og 5.950 kr. på dobbeltværelse med bad. Yderligere oplysninger, program og tilmelding på Rødding Højskoles hjemmeside www.rhskole.dk.